

Minnesanteckningar från möte i Arbetsgruppen på Fjärran Höjder 1/4 -09

Närvarande: Tony Björklund (HiG), Ingela Edkvist (HiG), Christina Östlund (Bomhus Hälsocentral), Hans Bulthuis och Jenny Andersson (presenteras nedan) samt Olov Dahlin (HiG)

Tidigare minnesanteckningar finns på:

<http://www.hig.se/Organisation/Institutioner/Institutionen-for-humaniora-och-samhallsvetenskap/Forskning/Tvarvetenskapligt-forum-for-halsostudier/Halsoparken-Fjarrran-Hojder/Minnesanteckningar.html>

Till dagens arbetsgruppsmöte var Hans Bulthuis och Jenny Andersson inbjudna för att diskutera projektet Hälsoparken Fjärran Höjder ur ett ekologiskt byggperspektiv. Hans är ursprungligen från Holland men har sedan många år etablerat sig i Sverige inom området byggnadsvård med ekologisk inriktning. Han driver ett vandrarhem i Svarträ, Bråatadal i Halland. Så här står det på STF:s hemsida:

På vandrarhemmet möts du i dörren av doften från nybakat bröd. Köket är KRAV-märkt och många råvaror lokalt odlade. Duschar och toaletter finns i ett unikt jordhus och hela verksamheten präglas av miljötankande. Kulturgården sköts som ett musejordbruk från 40-talet och påminner om ett självhushållande småjordbruk där kretslopp var en självklarhet.¹

Hans använder flera olika ekologiska byggmetoder och material, bland annat så kallad pisé, dvs stampad jord (lera, grus, sand och vatten i rätt kombination). I Halland finns det en tradition av användande av denna teknik från början av 1900-talet, men jordhus finns också i andra del av Sverige – även i Uppland och Gästrikland. Hans bidrar till att bygga en liten by i Steninge i södra Halland med sju hus där pisétekniken används.²

Jenny Andersson är en arkitekt som upptäckt lerans positiva egenskaper. Hon har rest runt mycket i Europa men också i Västafrika för att dokumentera och lära om olika tekniker där lera används. Hon har också utbildat sig i Tyskland inom lerbyggeri. I Tyskland är användningen av lera vid husbygge oerhört mycket mera vanligt än här. Där finns ett utarbetat regelverk så att alla som vill bygga i det materialet vet hur det ska gå till för att bli rätt. I Sverige finns inte detta på samma sätt vilket kan försvåra byggprocessen om man inte redan har de kunskaper som krävs.

Under kvällens föreläsning berättade Hans och Jenny om olika de olika material som kan användas, som förutom leran också kan omfattas av halm, träflis, ull mm. De visade en mängd bilder från byggnationer som de själva varit involverade i och sådana som de bara besökt i Sverige och utomlands.

För arbetsgruppen, som börjat tänka och skissa med inspiration från besöket i Pines Calyx där pisétekniken använts, fick påfyllning från Hans och Jennys kunskaper och erfarenheter. Vi satt ned och tittade på den skiss Tony gjort och som Ingela och Annika haft synpunkter på. Hans och Jenny bidrog med olika idéer kring hur olika delar i byggnaderna skulle kunna lösas ur både funktionell och estetisk synvinkel.

¹ <http://www.svenskaturistforeningen.se/sv/upptack/Omraden/Halland/Vandrarhem/STF-Vandrarhem-BratadalSvartra/?intro=false>

² <http://www.carlslundsgard.se/Husavjord-utst%C3%A4llningA3.pdf>

Vi hade en kreativ diskussion som mynnade ut i en uppfattning om att vi – när medel för byggnationen väl erhålls – kan arbeta vidare tillsammans för att hitta former och egenskaper i anläggningen som på ett bra sätt kan bygga vidare på den grund vi hittills lagt. Till exempel talade vi om att de långa väggar som sträcker sig längs den del där behandlingsrummen ska finnas gärna kan vara stampade jordväggar. Samma sak med väggen innanför växthusdelen som fortsätter bort mot badet. Båda dessa längor är ju tänkta att vara inglasade. Jordväggarna kan då fungera som klimatregerande värmemagasin som samlar upp värme under dagtid som de sedan avger kvällen och nattetid. De suger också åt sig fukt dagar när väderleken är sådan och avger fukten när klimatet är torrt. På det sättet skapas ett jämt och skönt inomhusklimat. Dessa tjocka väggar skulle också kunna bidra starkt till en estetik genom sin bågformade gestaltning med öppningar ("valv bakom valv oändligt"). Vi talade om att även behandlingsrummen (där "långsam vård" ska utövas) eventuellt skulle kunna vara byggda i denna teknik – ett bra inomhusklimat är viktigt i behandlingsrum – liksom den solida bakre delen av den större samlingssalen.³

När det gäller uppvärmning så menade Hans att en ordentlig uppsättning solfångare skulle möjliggöra en uppvärmning av hela anläggningen via golv- och kanske också väggvärme. I kafé/restaurangdelen (som ska servera "långsam mat") pratade vi om att man gärna skulle vilja ha en stor eldstad, vars värme nyttjas på ett klokt sätt. Samma eldstad kan utgöra den vedeldade bakugnen där Fjärran Höjders egna surdegsbröd bakas.

Vi talade om olika varianter av tak. På raden av behandlingsrum kanske man har jord där sedum planteras, en fetbladsväxt som tycker om sol och torka, som kan lagra vatten i bladen. Det skulle dessutom skapa en vacker och lättskött yta. Torv var ett annat material vi talade om som möjligt takbeklädnadsmaterial. Ljusinsläpp kan göras antingen genom katalansk murningsteknik med större domformade hål i taken – kanske detta blir modellen i den större samlingssalen. Ett alternativ för behandlingsrummen skulle kunna vara ljusinsläpp som kanaliseras genom små öppningar i taket (fiberoptik) och då istället ger en känsla av att ha stjärnhimmeln ovanför sig.

Vi pratade också en del om möjligheter och svårigheter kring att återanvända vatten från anläggningen i form av en vattenvägg och för bevattning av trädgård och odlingar. Här behöver vi få hjälp av experter inom området.

Över huvudtaget behöver vi, som framgår av rapporten, experthjälp på flera områden. Nu handlar det om att finna finansiering för projektering. Olov har kontakt med Högskolans rektor kring att skriva ett brev till Osher och Olov berättade också om att han tillsammans med rektor kommer att skriva brev till Ekhagastiftelsen då det på deras hemsida framgår att Ekhagastiftelsen, som ger stöd till forskning inom medicin och ekologiskt jordbruk, också "är öppen för att främja stiftarens planer på att medverka för att i Sverige skapa ett forskningscentrum för biologisk medicin." Kanske Hälsoparken Fjärran Höjder skulle kunna bli detta centrum? Se: <http://www.ekhagastiftelsen.se/stiftelsen.html>

Hans och Jenny vill inte ta på sig att vara projektledare eller totalentreprenörer för bygget men vill gärna bidra med sina specialkunskaper inom ekologiskt byggande och även delta i vissa praktiska moment i byggprocessen. De tycker att det skulle vara utmanande och roligt att

³ De som bor i jordhus menar att väggarna andas och därför har en förmåga att suga upp och avlägsna dåliga lukter så att inomhusluften alltid är fräsch. Detta är något som forskare på avdelningen för byggd teknik skulle kunna undersöka.

bygga en större offentlig byggnad i olika lermaterial i Sverige – det finns ännu inga sådana. Gävle och Hälsoparken Fjärran Höjder skulle alltså kunna bli unik även på detta sätt!

Tony har tillsammans med en arkitektkollega gjort en första översiktlig kalkyl på vad anläggningen skulle kunna kosta. Om man räknar med en kvadratmeter kostnad på 15.000:-/kvm så skulle vi hamna på ca 25 miljoner kronor.

Vid pennan

Olov